

Orucu Bozan ve Bozmayan Muayene ve Tedavi Yöntemleri

Tarih: 22/09/2005

Din İşleri Yüksek Kurulu, 22/09/2005 tarihinde Kurul Başkanı Vekili Prof. Dr. M. Saim YEPREM'in başkanlığında toplandı.

Dini Soruları Cevaplandırma Komisyonunca hazırlanan "Orucu Bozan ve Bozmayan Muayene ve Tedavi Yöntemleri" konusu görüşüldü. Yapılan müzakereler sonucunda;

Birçok kişi, çeşitli sağlık problemleri nedeniyle tedavi görmektedir. Günümüzde Hz. Peygamber döneminde bulunmayan pek çok muayene ve tedavi yöntemleri ortaya çıkmıştır. Tedavi gören hastalardan bir kısmı, tedavi görürken oruç tutmayı da arzulamaktadırlar. Ancak, bu tedavi ve muayene yöntemlerinin oruçlarına zarar verip vermeyeceği konusunda tereddüde düşmekte ve bu konuda Başkanlığımızdan bilgi istemektedirler.

İslâm'ın beş temel esasından biri olan oruç, ayet ve hadislerdeki tanımına göre, fecr-i sâdıktan güneşin batmasına kadar yemekten, içmekten ve cinsî münasebetten uzak durarak ifa edilen bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim'de, "Oruç gecesinde kadınlarınızla birleşmek size helâl kılındı (...) Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yeyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın." buyurulmaktadır (Bakara 2/187). Hz. Peygamber de; "İnsanın oruç dışındaki bütün ameli on mislinden yediyüz misline kadar mükafatlandırılır. Ancak oruç konusunda Yüce Allah, 'Oruç benim içindir, mükafâtını da ben vereceğim. Kulum benim için yemesini, içmesini ve cinsel arzularını terk etmiştir.' buyurur" demiştir (Müslim, Sıyam, 30, H.No: 1151).

Buna göre oruç, ibadet niyetiyle yemekten, içmekten ve cinsî münasebetten uzak durmaktan ibarettir ve bunlardan birinin yapılmasıyla oruç bozulur. Bu konuda bütün

İslâm bilginleri görüş birliği içindedir. Yemek, içmek ve cinsî münasebet dışındaki konular ise, bunlara kıyaslanarak veya "sıyam" kelimesindeki imsak anlamından hareketle müçtehitler tarafından hükme bağlandığı için, bu konularda görüş ayrılığına düşmüşlerdir; birçok İslâm bilgini, orucu bozan şeyleri genişletirken, bir kısmı da, sadece ayet ve hadisteki orucun anlamından hareketle, bunları dar tutmuştur.

Yemek, içmek ve cinsî münasebete ek olarak, kendi fiiliyle ağız dolusu kusmak ve hacamat yapmak/yaptırmak dışında orucu bozan herhangi bir şey hadislerde bulunmamaktadır (bk. İbn Mâce, Sıyam, 18; Ebû Dâvûd, Sıyam, 28; Tirmizî, Savm, 25). Buna karşılık, yıkanmak, ağza su almak (mazmaza), diş fırçalamak (misvak kullanmak), sürme çekmek, eşini öpmek, yağlanmak, koku sürünmek gibi pek çok şeyin orucu bozmayacağı hadislerde yer almaktadır (bk. Buhârî, Savm, 24, 27; Müslim, Sıyam, 12; Tirmizî, Savm, 29, 31, 76; İbn Mâce, Sıyam, 17; ?).

Oruç, nasıl ifa edileceği, bu ibadeti nelerin bozup bozmayacağı bütün Müslümanlarca bilinmesi gereken bir ibadettir. Bu nedenle Hz. Peygamber'in, diğer ibadetlerde olduğu gibi, orucu bozan başka şeyler olsaydı, bunları da detaylı olarak açıkça belirtmesi, sahabenin de bunu kendilerinden sonraki nesle aktarmaları gerekirdi. Halbuki, yukarıda zikredilenlerin dışında orucu bozan şeyler hakkında, ne sahih, ne zayıf, ne müsnet, ne de mürsel bir hadis rivayet edilmiştir.

Fıkıh kaynaklarımızda orucu bozan şeyler arasında yer alan âmmeye (baştaki derin yaraya) ve câifeye (karındaki derin yaraya) ilaç konulması, hukne yaptırılması gibi bazı hususlar, Hz. Peygamber döneminde de meydana gelmesine ve bütün Müslümanların bununla karşı karşıya kalma ihtimali bulunmasına rağmen, Peygamberimiz'den bunların orucu bozduğuna dair bir rivayet gelmemiştir. Oysa, bütün Müslümanların maruz kalabileceği konularda Peygamber'in açıklamada bulunması, tebliğin gereğidir. Bu itibarla orucu, yalnız Kur'an'ın ve sahih sünnetin açık beyan ettiği yemek, içmek ve cinsî münasebet bozar. Bu da dinimizin oruçtan kastettiği, nefsanî arzulardan ve bedenî alışkanlıklardan uzak durmakla örtüşmektedir.

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, orucu bozup bozmayacağı bakımından muayene ve tedavi yöntemleri aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir:

a) Astım hastalarının kullandığı sprey

Akciğer hastalarının kullandıkları spreyden, bir kullanımda 1/20 ml. gibi çok az bir miktar ağıza sıkılmaktadır. Bunun da önemli bir kısmı ağız ve nefes boruları cidarında emilerek yok olmaktadır. Bundan geriye bir miktarın kalıp tükürük ile mideye ulaştığı konusunda kesin bir bilgi de yoktur. Abdest alırken ağızda kalan su ile kıyaslandığında, bu miktarın

çok az olduğu gör÷lmektedir. Halbuki oruçlu, abdest alırken ağzına verdiği sudan geri kalan miktarın mideye ulaşması halinde orucun bozulmayacağı konusunda hadis (Dârimî, Savm, 21) ve İslâm bilginlerinin icmaı vardır. Ayrıca, misvaktan bazı kırıntıların ve kimyevi maddelerin mideye ulaşması kaçınılmaz olduğu halde, Hz. Peygamber'in oruçlu iken misvak kullandığı, sahih hadis kaynaklarında yer almaktadır (Buharî, Savm, 27; Tirmîzî, Savm, 29). Diğer taraftan, "kesin olarak bilinen, şüphe ile bozulmaz" kaidesi gereğince, mideye ulaşp ulaşmadığı konusunda şüphe bulunan bu şeyle oruç bozulmaz.

Bu itibarla astımlı hastaların, sağlığı oruç tutmalarına uygun olup başka bir hastalıkları da yoksa, rahat nefes almalarını sağlamak amacıyla ağza püskürt÷len oksijenli ilaç orucu bozmaz.

b) Göz damlası

Uzman göz doktorlarından alınan bilgilere göre, göze damlatılan ilaç miktar olarak çok az (1 mililitrenin 1/20'si olan 50 mikrolitre) olup bunun bir kısmı gözün kırılmasıyla dışarıya atılmakta, bir kısmı gözde, göz ile burun boşluğunu birleştiren kanallarda ve mukozasında mesamat yolu ile emilerek vücuda alınmaktadır. Damlanın yok denilebilecek kadar çok az bir kısmının, sindirim kanalına ulaşma ihtimali bulunmaktadır. Bu bilgiler, yukarıdaki bilgilerle birlikte değerlendirildiğinde, göz damlası orucu bozmaz.

c) Aşı

Tedavî amacıyla burna damlatılan ilacın bir damlası, yaklaşık 0,06 cm³ tür. Bunun bir kısmı da burun çeperleri tarafından emilmekte, çok az bir kısmı mideye ulaşmaktadır. Bu da, mazmazada olduğu gibi ma'fuv kapsamında değerlendirilebilir.

d) Dil altı

Bazı kalp rahatsızlıklarında dil altına konulan ilaç, doğrudan ağız dokusu tarafından emilip kana karışarak kalp krizini önlemektedir. Söz konusu ilaç ağız içinde emilip yok olduğundan mideye bir şey ulaşmamaktadır. Bu itibarla, dil altı kullanmak orucu bozmaz.

e) Endoskopi, kolonoskopi yaptırmak, makat veya ferçten ultrason çektiirmek

Midedeki hastalığı tespit amacıyla mideyi görünt÷lemek veya mideden parça almak için yaptırılan endoskopide, ağız yoluyla mideye tıbbî bir cihaz sarkıtılmakta ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonlardaki hastalığı teşhis etmek amacıyla, bağırsak içini görünt÷lemek veya parça almak için yapılan kolonoskopide, makattan bağırsaklara cihaz gönderilmekte ve işlem bittikten sonra çıkarılmaktadır. Kolonoskopide, hemen daima, endoskopide de genellikle, incelenecek alanın temizliğini sağlamak amacıyla cihaz

içinden su verilmektedir.

Endoskopi veya kolonoskopi yaptırmak; makat veya ferçten ultrason çektiirmek; yeme, içme anlamına gelmemekle birlikte, çoğunlukla cihaz içinden su verildiği için oruç bozulur. Ancak söz konusu işlemlerde cihazların kullanımı sırasında sindirim sistemine su, yağ ve benzeri gıda özelliği taşıyan bir madde girmemesi durumunda endoskopi, kolonoskopi yaptırmak, makat veya ferçten ultrason çektiirmek orucu bozmaz.

f) İdrar kanalının görüntülenmesi, kanala ilaç akıtılması

İdrar kanallarına giren cihazlar veya akıtılan ilaçlar orucu bozmaz.

g) Anestezi

Acı ileten sinir yolları üzerinde iletimin değişik seviyelerde engellenmesi anestezi oluşturmaktadır. Lokal, bölgesel ve genel anestezi olmak üzere, üç türlü anestezi vardır. Küçük ameliyatlarda ameliyat bölgesinin yakın çevresine iletimi engelleyen ilaçların verilmesi ile oluşan anesteziye lokal anestezi denir. Vücudun daha geniş bölgeleri, örneğin belden aşağısı veya bir yarısı iletimin omurilik düzeyinde engellenmesi için omuriliğe veya omuriliğe varmadan geniş bir sinir grubunun oluşturduğu bağlantı yerleri üzerine ilaç verilerek oluşturulan anesteziye bölgesel anestezi denir. Hastanın uyutulup ağrının duyulması beyin düzeyinde engellenirse bu tür anesteziye genel anestezi denir.

Anestezi, nefes yolu veya iğne ile vücuda ilaç verilerek oluşturulmaktadır. Nefes yolu veya iğne ile yapılan anestezi, mideye ulaşmadığı gibi, yeme-içme anlamı da taşımamaktadır. Ancak bölgesel ve genel anesteziye, acil durumlarda ilaç ve sıvı vermek amacıyla damar yolu açılarak, bu açıklık işlem süresince serum vermek suretiyle sağlanmaktadır. Bu itibarla, lokal anestezi, orucun sıhhatine engel değildir. Bölgesel ve genel anesteziye serum verildiği için oruç bozulur.

h) Kulak damlası ve kulağın yıkattırılması

Kulak ile boğaz arasında da bir kanal bulunmaktadır. Ancak kulak zarı bu kanalı tıkadığından, su veya ilaç boğaza ulaşmaz. Bu nedenle kulağa damlatılan ilaç veya kulağın yıkattırılması orucu bozmaz.

Kulak zarında delik bulunsa bile, kulağa damlatılan ilaç, kulak içerisinde emileceği için, ilaç ya hiç mideye ulaşmayacak ya da çok azı ulaşacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi, bu miktar oruçta affedilmiştir. Ancak kulak zarının delik olması durumunda, kulak yıkattırılırken suyun mideye ulaşması mümkündür. Bu itibarla, orucu bozacak kadar suyun mideye ulaşması halinde oruç bozulur.

i) Fitol kullanmak, lavman yaptırmak

Ağrı kesici, ateş düşürücü olarak veya diğer bazı amaçlarla makattan; mantar ve bazı kadın hastalıklarının tedavisinde ferçten fitil kullanılmaktadır. Lavman, tıbbî operasyon öncesi veya kabızlıkta kalın bağırsak da bulunan dışkının, anüsten içeriye, sıvı verilerek dışarı çıkarılmasıdır.

Sindirim sistemi, ağızla başlayıp anüsle sona eren, sindirim borusu ile sindirim bezlerinden oluşur. Sindirim borusu ise, ağızla başlar. Ağızın gerisinde yutak bulunur. Sonra yemek borusu, mide, ince bağırsak, kalın bağırsak, rektum ve anüs gelir. Sindirim ince bağırsaklarda tamamlanmaktadır. Kalın bağırsaklarda ise, sadece su, glikoz ve bazı tuzlar emilmektedir. Kadının ferçi ile sindirim sistemleri arasında ise bir bağlantı bulunmamaktadır.

Bu itibarla kadınların ferçinden kullanılan fitiller, orucu bozmaz. Makattan kullanılan fitiller ise, her ne kadar sindirim sistemine dahil olmakta ise de, sindirim ince bağırsaklarda tamamlandığı, fitillerde gıda verme özelliği bulunmadığı ve makattan fitil almak yemek ve içmek anlamına gelmediği için, orucu bozmaz.

Lavman yaptırmak konusunda ise, iki durum söz konusudur; kalın bağırsaklarda su, glikoz ve bazı tuzlar emildiği için, gıda içeren sıvının bağırsaklara verilmesi veya orucu bozacak kadar su emilecek şekilde verilen suyun bağırsakta kalması durumunda oruç bozulur. Ancak, suyun bağırsaklara verilmesinden sonra bekletilmeyip bağırsakların hemen temizlenmesi durumunda, verilen su ile birlikte bağırsaklarda bulunan dışkının dışarıya çıkarıldığı ve bu esnada emilen su da, çok az olduğu için oruç bozulmaz.

j) İğne yaptırmak, hastaya serum ve kan vermek

İğnenin orucu bozup bozmayacağı, kullanılış amacına göre değerlendirilebilir. Ağrıyı dindirmek, tedavi etmek, vücudun direncini artırmak, gıda vermek gibi amaçlarla enjeksiyon yapılmaktadır. Gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyonlar, yemek ve içmek anlamına gelmediklerinden orucu bozmazlar. Ancak gıda ve/veya keyif verici enjeksiyonlar orucu bozar. Hastaya serum veya kan verilmesi de, aynı hükme tabidir.

k) Diyaliz

Böbrek yetmezliği hastalarına uygulanan diyaliz, periton diyalizi, hemodiyaliz olmak üzere iki çeşittir.

Periton diyalizi, karın boşluğuna verilen özel bir solüsyon aracılığı ile, hastanın kendi karın zarı kullanılarak kanın zararlı maddelerden arındırılması ve sıvı dengesinin sağlanması işlemidir. Hemodiyaliz ise, kanın vücut dışında bir makina yardımı ile temizlenip vücuda geri verilmesi işlemidir. Kan bir iğne aracılığı ile hastanın kolundan alınır. Hemodiyaliz makinası, diyalizör denen bir filtreden kanı sürekli geçirerek zararlı maddeleri ve fazla suyu filtre eder. Filtre edilen temiz kan ikinci bir iğne ile hastanın damarına geri verilir. Bu işlem yapılırken bazen, gıda içerikli sıvı verilmesi gerekmektedir.

Buna göre hastaya herhangi bir sıvı maddesi verilmeden gerçekleştirilen hemodiyalizde oruç bozulmaz. Diğer diyaliz çeşitlerinde ise, vücuda gıda içerikli sıvı verildiği için oruç bozulur.

l) Anjiyo yaptırmak

Halk arasında anjiyo olarak bilinen operasyon, teşhise yönelik (anjiyografi) ve tedaviye yönelik olarak uygulanmaktadır. Anjiyografi vücut damarlarının görüntülenmesi demektir. Damar içine damarların görünür hale gelmesini sağlayan ve kontrast madde olarak tanımlanan ilaç verilerek, anjiyogram adı verilen filmler elde edilir. Anjiyografi sayesinde organları besleyen damarlar görüntülenerek damar hastalıkları veya bu damarlardan beslenen organlara ait tanı koydurucu bilgiler edinilir. Tedaviye yönelik olarak uygulanan anjiyonun klasik yöntemi anjiyoplastidir. Bu ise, dar veya tam tıkalı damarların balon ya da stent denilen özel araçlarla tekrar açılması için yapılır.

Bu bilgiler ışığında gerek anjiyografi, gerekse anjiyoplasti operasyonlarında yemek ve içmek anlamı bulunmadığından, oruç bozulmaz.

m) Biyopsi yaptırmak

Tahlil amacıyla vücudun herhangi bir organından parça alınması (biyopsi), orucu bozmaz.

n) Kan vermek

Kan vermenin orucu bozup bozmayacağı konusunda, Hz. Peygamber'den rivayet edilen "Hacamat yapanın ve yaptıranın orucu bozulur." (Ebû Davûd, Sıyam, 28) hadisinden hareketle bazı İslâm bilginleri kan vermekle orucun bozulacağını söylemişlerdir. Din bilginlerinin çoğunluğu ise, Hz. Peygamber'in oruçlu iken hacamat olduğuna dair rivayeti (Buhârî, Savm, 32; Ebû Dâvûd, Sıyam, 29) esas alarak kan vermenin orucu bozmayacağını söylemişlerdir.

Bu iki hadis ve diğer rivayetler birlikte değerlendirildiğinde, "Hacamat yapanın ve yaptıranın orucu bozulur." hadisinin "hacamat yapanın ve yaptıranın orucu bozulma tehlikesiyle karşı karşıyadır." şeklinde anlaşılmalıdır. Zira hacamat yapan kişi emerek kanı aldığı için boğazına kan kaçma ihtimali, hacamat yaptıranın ise zayıf düşeceğinden yeme içme zorunda kalma ihtimali bulunmaktadır. Nitekim Enes b. Malik de, hacamat yaptıranın oruçluyu zayıf düşüreceğinden dolayı hoş karşılanmadığını söylemiştir (Buhârî, Savm, 32).

Bu itibarla, oruçlu iken kan vermek orucu bozmaz.

o) Merhem ve ilaçlı bant

Deri üzerindeki gözenekler ve deri altındaki kılcal damarlar yoluyla vücuda sürülen yağ, merhem ve benzeri şeyler emilerek kana karışmaktadır. Ancak cildin bu emişi, çok az ve yavaş olmaktadır. Diğer taraftan bu yeme içme anlamına da gelmemektedir. Bu itibarla, deri üzerine sürülen merhem, yapıştırılan ilaçlı bantlar orucu bozmaz.

Sonuç olarak;

a) Dinimiz, hasta olan ve tedavi sürecinde bulunan kişilerin oruç tutmamalarına ruhsat vermektedir. Bu nedenle, tedavisi devam eden kişiler, sağlıklarına kavuşup, tedavileri tamamlanıncaya kadar oruçlarını erteleyebilirler. Bununla birlikte, Ramazan ayında herkesle birlikte oruca devam etmeyi arzu ediyorlar ve oruç tutmalarına başka bir engelleri de bulunmuyorsa, muayene ve tedavilerini iftardan sonra yaptırmalarının önerilmesinin uygun olduğuna,

b) Astım hastalarının kullandığı spreyin; göz, kulak ve burun damlasının; kulak zarında delik bulunmayanların kulak yıkamasının; dil altı kullanmanın; idrar kanalını görüntülemenin, idrar kanalına ilaç akıtmanın; su, yağ ve benzeri gıda özelliği taşıyan

başka bir maddenin vücuda girmemesi kaydıyla endoskopi, kolonoskopi yaptırtmanın; makat veya ferçten ultrason çektirmenin; lokal anestezi uygulamanın; makattan ve ferçten fitil kullanmanın; suyun bağırsaklara verilmesinden sonra bekletilmeyip bağırsakların hemen temizlenmesi kaydıyla lavman yaptırtmanın; hastaya herhangi bir sıvı maddesi verilmeden hemodiyaliz yaptırtmanın; gıda ve keyif verici olmayan enjeksiyon yaptırtmanın; anjiyo, biyopsi yaptırtmanın, kan vermenin, merhem sürmenin, vücuda ilaçlı bant yapıştırmanın orucu bozmayacağına,

c) Gıda ve keyif verici enjeksiyon yaptırtmanın; gıda içerikli sıvıların bağırsaklara verilmesinin veya orucu bozacak kadar su emilecek şekilde lavman yaptırtmanın; su, yağ ve benzeri gıda özelliği taşıyan başka bir maddenin vücuda girmesi durumunda endoskopi, kolonoskopi yaptırtmanın; bölgesel ve genel anestezinin; kulak zarı delik olup, orucu bozacak kadar su mideye ulaşacak şekilde kulak yıkatmanın, periton diyaliz ve damara serum verilerek yapılan hemodiyalizin orucu bozacağına,

Karar verildi.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA